CSÁKI JUDIT

DÉJÀ VU

SZILÁGYI ANDOR: SZŰZ TÍZ TOJÁSSAL

Agatha Christie-ből műveltségem közepes. Tudom viszont, mi volt az Auróra. Emlékszem Dankó legendájára. Egy retrospektív sorozatban láttam a Fotó *Háber* című filmet is. A No pasaran! ismerősen ködlik föl bennem. Matuska Szilveszterről tán valamelyik iskolában hallottam, Trockijról egészen biztosan az egyetemen. Plusz-mínusz öt-nyolc év: mind ilyenformán voltunk azokkal az allúziókkal, amelyek Szilágyi Andor, Fodor Tamás és a Stúdió „K" produkciójában elhangzottak-megelevenedtek. Idézetként persze, elidegenítve - bár nem Brecht módján, hanem azzal a naivnak, néhol bárgyúnak mutatott földhözragasztással, amely éppen a lecsupaszítás révén mintegy boncasztalra vagy mikroszkóp alá helyezi valamikori környezetünket, közegünket, irodalmi s egyéb műveltségünket. Egymásba játszik itt a Biblia, a történelem, az irodalom meg a zene. A poénok sorozatából nem filozófia kerekedik ki, hanem színház.

Ez a színház már „ki van próbálva". Egyfelől mint Stúdió „K" és az óbudai Gázművek Művelődési Ház (hogy ez utóbbi miért csak helyszíne, s miért nem anyaga-tárgya is a produkciónak, csak a feledékenység magyarázhatja); másfelől mint allegorikus tanmese működött Szolnokon A rettenetes *anya* is az elmúlt szezonban.

Tehát az író-rendező páros is „ki van próbálva". Ezúttal nem a hagyományos nyomvonalon készült a produkció (előbb a darab, abból az előadás), hanem színházra, teátrumra függesztett tekintettel együtt a kettő. Szilágyi Andor drámáiban a színszerűség, a látvány, sőt a színészi játék stílusa amúgy is dramaturgiai funkciót látszik hordozni - kézenfekvőnek tűnhetett tehát a színház azonnali bevonása az írói munkába.

Jelenet a Szűz tíz** tojással **előadásából (Stúdió „K") (Szilágyi Lenke felvétele)

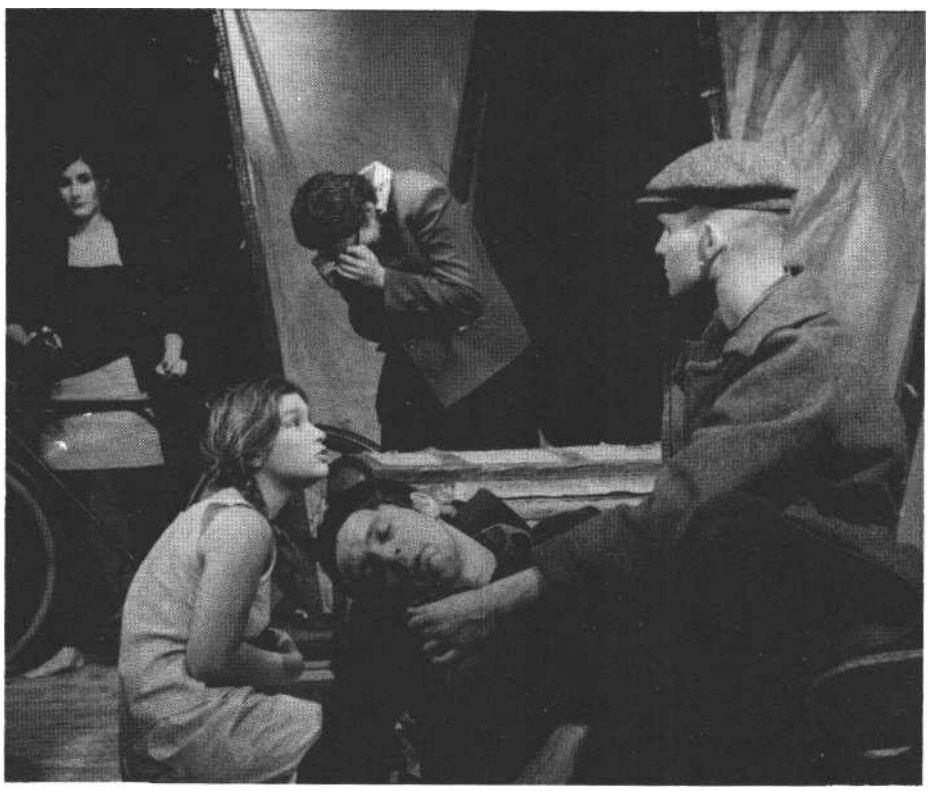

A Szűz tíz tojással írott formájában szöveg, játszva szintén az. Drámává bennünk válik, méghozzá visszafelé: az utolsó jelenet érzelmes-katartikus hangszerelése révén, melyben egy megidézett s megismételt teremtéstörténet hull a semmibe. Ekkor nyer összhangzó értelmet a több alakból gyúrt figurák külön-külön élettörténete - és Szilágyi és Fodor is itt nyer csatát: megvan a metszéspont.

A figurák összetettsége, rétegzettsége játék: szűznemzés és indiánregény, ellenállás és jelszavak biggyesztenek idézőjelet köréjük, s a harsány, majdhogynem cirkuszi játékstílus - méghozzá testközelből, hiszen szobaszínházban ülünk! - is ezt erősíti. A színészek szövege és akciója hangsúlyozott viszonyban áll; e viszony hol elrajzoltan illusztratív, hol ellentétes, hol gúnyos „nem viszony" - ez utóbbiban egyszerűen mást mond a testbeszéd, mást a szituáció, mást a szöveg.

Fodor Tamást legalább annyira jellemzi az előadás, mint Szilágyi Andort; keményen fogott és irányított színészek állnak az alkotópáros jellegzetes színivilága megvalósításának szolgálatában. Illés Edit játéka mutatkozik többnek e szolgálatnál: nem stílust, hanem magatartást játszik. Alakítása ilyenformán nem idézőjeles, hanem maga az idézőjel. Czákler Kálmán, Spilák Zsuzsa, Dudás Katalin, Fazekas Péter és Imre vé Zoltán e színház elemijét már szintén kijárták, s felsőbb osztályosként fegyelmezetten működnek.

A díszletet - mely leginkább a játéktér falainak felöltöztetése - Rajk László tervezte; a jelmezeket pedig Németh Ilona, akinek annak idején jelentős alkotói szerepe volt A rettenetes *anya* színházi világának megteremtésében s az előadás sikerében is. Ez a gázgyári Stúdió „K"-produkció egyébként nemcsak e vonatkozásban hajózik a szolnoki siker hullámain, ha-nem teljes egészében. Nem a szöveg vagy a rendezői-színészi megoldások, hanem a teátralitás jellege „déjà vu"; s isten ments!, hogy rossz fülreflexeinkkel pejoratív jelentést tulajdonítsunk ennek a megállapításnak. Fodor színházának mindig is lényeges eleme volt az utalás - szakavatott kollégáim a magyar amatőr színház fényes múltjában is felfedezni vélték annak idején -; ha úgy tetszik, mindössze következetességet lehet látnunk abban, hogy a tartalmi „déjà vu" most a formában is megmutatkozik.

Kevésbé elegánsan fogalmazva: újabb bőr ez egy régi rókáról, de még mindig igazi. Van-e még egy?

Szilágyi Andor: Szűz tíz tojással (Stúdió „K").
Díszlet: Rajk László. *Jelmez:* Németh Ilona. *Rendezte:* Fodor Tamás.
Szereplők: Czákler Kálmán, Illés Edit, Spilák Zsuzsa, Dudás Katalin, Fazekas Péter, Imre vé Zoltán.